VYKAZOVÁNÍ JINÉHO VÝSLEDKU HOSPODAŘENÍ MINULÝCH LET V ČESKÝCH SPOLEČNOSTECH

Jana Skálová^a, Ladislav Mejzlík^a, Marcel Bareš^b

Abstract

Reporting of Prior Period Errors and Changes in Accounting Policies by Czech Companies

The paper investigates the extent and reasons for restatements of financial statements by Czech firms. In 2013, Czech accounting regulation was amended to remove inappropriate accounting treatment for prior period errors and changes in accounting policies. A sample of 3,407 financial statements for the period 2013–2017 also includes a significant amendment to accounting standards in 2016. The combination of both amendments creates a quasi-natural experiment enabling investigation into firms' response to regulatory changes. Empirical analysis shows that restatements occurred in 7.4% of the cases. Using non-parametric tests, we found that restatements are more frequent in joint-stock companies and that corrections of prior period errors dominate over changes in accounting policies. An expected one-time increase in restatements in 2016 is confirmed; however, the hypothesis that increased restatements are driven by changes in accounting policies required by new GAAP can be neither confirmed nor refuted. The main cause is that over 50% of the entities did not disclose their reason for restatement, despite the fact that disclosure is mandated by accounting standards and all financial statements are audited.

Keywords: financial statements; Czech GAAP, restatements, changes in accounting policies, corrections of prior period errors

JEL Classification: M40, M41, M42

Úvod

Účetnictví je jedním z klíčových nástrojů, který přispívá k efektivnějšímu fungování ekonomického systému. V kontextu antropologických základů neoinstitucionalismu lze

^a Vysoká škola ekonomická v Praze; Fakulta financí a účetnictví

^b KPMG Czech Republic.

E-mail: jana.skalova@vse.cz; ladislav.mejzlik@vse.cz; marcelbares@kpmg.cz

* Tento článek vznikl jako jeden z výstupů institucionální podpory na Fakultě financí a účetnictví VŠE v Praze s číslem projektu IP100040.

chápat účetnictví a jeho formální i neformální regulaci jako jazyk (včetně jeho gramatických pravidel), který je dorozumivacím prostředkem účastníků trhu, je sám institucí, či spíše systémem institucí formálních (právních) a neformálních včetně vžité morálky v hospodářství (Mlčoch, 2015). V pojmosloví institucionální ekonomie je tedy úkolem účetnictví snižování transakčních nákladů. Tak jak v podnikatelském prostředí vytlačila jako dorozumivací jazyk angličtina ostatní jazyky, tak v oblasti regulace účetnictví vytlačují jednotlivé národní jurisdikce mezinárodní účetní standardy (IFRS), a stávají se tak „angličtinou“ účetnictví. Tento proces probíhá jednak úplným přijetím IFRS (například v EU povinně od 1. 1. 2015 pro kapitálové společnosti, jejichž cenné papíry jsou registrovány na regulovaném kapitálovém trhu), nebo postupným ovlivňováním národních pravidel prostřednictvím implementace dílčích konceptů a řešení převzatých z IFRS. IFRS se tak stávají globální institucí jako „... lidmi vymyšlená omezení, která strukturuje politickou, ekonomickou a sociální interakci, a která se skládají jak z neformálních omezení (sankce, tabu, zvyky, tradice a kodexy chování), tak z formálních pravidel (ústavy, zákony, vlastnická práva)“. (North, 1991) V tomto kontextu můžeme chápat účetnictví jako pravidla hry, což je v aktuálním výzkumu reprezentováno spojením institucionální ekonomie a účetnictví pod pojem „nové institucionální účetnictví“ (angl. new institutional accounting), viz např. Wysocki (2011), Leuz, Wysocki (2008).

Institucionální ekonomie relativně dobře popisuje vliv jednotlivých institucí na lidské jednání, méně však vysvětluje příčiny jejich vzniku, zániku a změn, které jsou výsledkem vzájemných interakcí jednotlivých institucí. Instituce mohou vytvářet jak pravidla hry, tak i výsledky hry, přičemž obojí jsou si navzájem příčinou i důsledkem (Voigt, 2008).

Implementace nových regulačních pravidel do účetnictví přináší náklady jak na straně regulátora, tak na straně předkladatelů účetních závěrek i uživatelů informací z nich. Implementace nových pravidel nevyvolává jen náklady na jejich tvorbu, schvalování a implementaci, ale vyžaduje také funkční mechanismus jejich vymáhání, včetně soudních sporů (angl. endorsement and enforcement), a vytváří tak „sociální náklady“ (Coase, 1960). Kvantifikací nákladů a přínosů nové regulace v oblasti účetnictví, resp. měřením výsledků (dopadů) zveřejňování informací se zabývá například (Leuz, Wysocki, 2016).

V prostředí rozptýlených, neúplných informací představuje účetnictví důležitý spojovací článek mezi poskytovateli a příjemci kapitálu a podporuje umístění úspor do nejziskovějších investic (Procházka, Pelák, 2016). Finanční účetnictví se orientuje na poskytování informací pro externí uživatele, včetně státních institucí, které jej využívají zejména při kontrole plnění daňových povinností subjektů a jako zdroj informací pro státní statistickou službu. Přestože účetnictví není jediným informačním kanálem o ekonomické činnosti podniku (Sunder, 2002), má nezastupitelný význam pro efektivní alokaci kapitálu (Beaver, 1981). Vlivem kvality účetního výkaznictví a investičním rozhodováním se zabývají např. Biddle, Hilary, Verdi (2009) či Ertugrul, Lei, Qiu, Wan

(2017) a prokazují, že méně čitelné a nejednoznačné výroční zprávy ovlivňují negativně vlastníky přímo i zprostředkovaně přes zvýšené náklady na externí financování.

Užitečnost účetních informací je zdůrazňována zejména u společností obchodovaných na kapitálových trzích a projevuje se zvýšeným tlakem na věrné zobrazení ekonomické situace v účetní závěrce. Případné chyby, které byly obsaženy v minulých účetních závěrkách a které si vyžadují retrospektivní opravu (angl. restatement), jsou investory a ostatními účastníky kapitálového trhu tvrdě penalizovány (Palmrose, Richardson, Scholz, 2004; Badertscher, Hribar, Jenkins, 2011; Bardos, Golec, Harding, 2013). Pokles tržní ceny akcií či objemu obchodování vyplývá z toho, že investoři chápou retrospektivní opravy závěrek jako indikátor nefunkčního vnitřního kontrolního systému i jako oportunistickou snahu managementu vylepšovat výsledky různými technikami tzv. kreativního účetnictví (Callen, Livnat, Segal, 2006). Studie též prokazuje, že k opravám chyb přistupují účetní jednotky v obdobích, kdy vykazují nižší zisky než hlavní konkurenti. Přepřepočítání účetních závěrek je obvykle posledním krokem v dlouhodobějším procesu manipulace s účetnictvím (Ettredge, Scholz, Smith, Sun, 2010). Oprava chyb má ovšem negativní dopad i na ostatní firmy v odvětví, které úpravu závěrek neprovedly. (Gleason, Jenkins, Johnson, 2008) zjistili, že jsou více ovlivněny vysoce ziskové firmy s větším rozsahem akruálních položek, které indikují zvýšenou pravděpodobnost manipulace, přičemž penalizace je vyšší, jestliže závěrku ověřuje auditor, jehož jiný klient opravu již provedl.

Negativní reakce trhů a závislost na informační strategii ostatních konkurentů často vede účetní jednotky k hledání cest, jak se opravě chyb vyhnout. Jednou z možností je argumentace založená na nevýznamnosti částky chyby. Volba této cesty je opět ovlivněna přístupem konkurence k obdobným případům v minulosti (Acito, Burks, Johnson, 2009). Vzájemná provázanost strategie zveřejňování jednotlivých firem v odvětví vede k tomu, že účetní jednotky vyznačující se agresivními účetními politikami nevolí obvykle optimální řešení z pohledu uživatelů účetních závěrek, ale spíše preferují imitaci reportingových praktik konkurence. Strategické vyvažování různých externích a interních reportingových podnětů v případě oprav chyb minulých období, včetně snahy o nápodobu konkurence, a to i na úkor úplného a věrného informování uživatelů odpovídá předpokladům institucionální teorie (Oliver, 1991; Scott, 1995). Obdobné závěry platí i pro změny účetních metod, byť síla reakce se může lišit v závislosti na povaze změny, okamžiku jejího oznámení a míře vysvětlení (Vergoossen, 1997).

Od roku 1993 bylo účtování o opravách účetních chyb a změnách účetních metod zakotveno do českého účetnictví nesprávně (Černý, 2006). České účetní předpisy (dále též „ČÚP“) vyžadovaly, aby významná chyba minulých období „objevená“ v aktuálním období byla zúčtována výsledkově jako mimořádný výnos nebo mimořádný náklad běžného účetního období. Uvedený postup měl tři negativní důsledky: účetní závěrka

poskytovala uživatelům chybné informace minimálně ve dvou obdobích¹ (v roce vzniku chyby a v roce opravy chyby); došlo k narušení srovnatelnosti účetních závěrek mezi jednotlivými obdobími; jednoduchý způsob opravy chyby nevedl z hlediska přípravy a prezentace účetní závěrky k žádné významné penalizaci účetních jednotek,² a nevytvářel tedy dostatečnou motivaci k předcházení chyb.

Naopak světově uznávané účetní standardy (IFRS, US GAAP) vyžadují, aby se případné chyby minulých účetních období opravily retrospektivně. Účetní jednotky musí vyčíslit výši chyby, upravit srovnávací informace za předchozí období a kumulativní dopad chyby promítnout do počátečního zůstatku nerozděleného zisku (tj. kapitálově). Chyba minulých let musí být v účetní závěrce toho období, kdy byla identifikována, opravena způsobem, který povede k vykazání informací a částek, které by byly vykazány, jako kdyby k chybě nedošlo. Obdobnou retrospektivní úpravu předpisy vyžadují i v případě změn účetních metod, aby se zamezilo negativním dopadům na účetní výkazy účelovými změnami účetních politik (Heflin, Kwon, Wild, 2002). Jakákoliv oprava chyby nebo změna účetní metody musí být z pohledu uživatelů okamžitě identifikovatelná, proto IAS 1 předepisuje, aby byl do rozvahy doplněn dodatečný sloupec s upravenými informacemi k počátku nejstaršího srovnávacího období.³ Povinná prezentace dodatečného sloupce představuje tak důležitý varovný signál pro uživatele účetní závěrky o existenci „špatných zpráv“ (Milgrom, 1981).

K harmonizaci ČÚP s mezinárodní úpravou došlo na podzim roku 2011, kdy Ministerstvo financí zveřejnilo novelu vyhlášky č. 500/2002 Sb. V této novele se objevila změna týkající se účtování a vykazování účetních dopadů oprav účetních chyb minulých let a změn účetních metod, která vstoupila v účinnost k 1. lednu 2013. Nevhodný výsledkový přístup zúčtování uvedených transakcí se nahrazuje retrospektivní opravou přes vlastní kapitál, pro kterou se zřídila nová položka „Jiný výsledek hospodaření minulých let“. Cílem článku je empiricky vyhodnotit reakci účetních jednotek na změnu účetního zobrazení oprav chyb minulých období a změn účetních metod v letech 2013–2017, a to z pohledu užitečnosti informací pro uživatele účetní závěrky.

- 1 Obvykle ale byla chybně zobrazena ekonomická situace ve více obdobích. Jestliže chyba – např. v nastavení odpisů dlouhodobých aktiv – byla objevena po 5 letech, hodnota dlouhodobých aktiv v rozvaze i výše odpisových nákladů byly chybné po celé uvedené období.
- 2 Případný trest mohl plynout z daňových konsekvencí, pokud účetní chyba vedla v minulém období k nižšímu daňovému základu, a tedy k nižší dani, která musí být na základě opravného daňového přiznání doplacena včetně sankcí. Ne všechny účetní chyby ale musejí mít i daňový dopad. Účinným prostředkem není ani případná pokuta dle §37 zákona o účetnictví, neboť k jejímu udělení (zejména v kontextu účetních chyb minulých období) dochází velmi zřídka.
- 3 Je-li účetní závěrka sestavena k 31. prosinci 2018, musí rozvaha kromě obvyklých údajů k 31. prosinci 2018 a 31. prosinci 2017 navíc obsahovat i sloupec k 1. lednu 2017, aby byl splněn požadavek vykazat kumulovaný dopad na počáteční zůstatek nerozdělených zisků.

Článek je strukturován následovně. Úvod vymezuje motivaci a hlavní cíl článku. Druhá kapitola dokončuje přehled literatury z úvodu o detailní popis vývoje účetní úpravy zkoumané problematiky v prostředí České republiky, na základě které jsou odvozeny hypotézy. Třetí kapitola definuje zkoumaný vzorek účetních jednotek, podkladová data a metodologii výzkumu. Výsledky empirické analýzy jsou prezentovány a diskutovány ve čtvrté kapitole. Závěr článku shrnuje důležitá zjištění a činí na jejich základě doporučení pro praxi a regulátory účetnictví.

1. Přehled literatury

Nevhodná úprava oprav chyb a změn účetních metod (Černý, 2006) byla terčem kritiky odborné veřejnosti, nejsilněji reprezentované Národní účetní radou (dále „NÚR“). NÚR své názory a výklady českých účetních předpisů zveřejňuje v podobě interpretací, které vyjadřují její odborný názor. Členy rady jsou reprezentanti významných profesních organizací a odborné akademické půdy. Interpretace se tak stávají pro řadu účetních jednotek názornou pomůckou (Mejzlík, 2011). Základ pro změnu českých účetních předpisů byl položen Interpretací I-11 *Srovnatelnost informací za běžné a minulé účetní období v účetních závěrkách podnikatelů*, který NÚR schválila v lednu 2007. Vzhledem k významu problematiky začala NÚR tento svůj názor razantně šířit pomocí seminářů a odborných článků (Pelák, 2007). V této interpretaci se poprvé v českých podmínkách doporučilo účtovat změny účetních metod a opravy účetních chyb do vlastního kapitálu účetní jednotky, aby nedocházelo ke zkreslování zisku příslušného účetního období a ke zdvojení chyb (Molín a Vašek, 2011).

Vzrůstající dobrovolná aplikace I-11 a větší náklonnost regulátora vnitřnímu vývoji v účetní profesi vyústila v přijetí novely vyhlášky č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví (dále jen „vyhláška“). Ta harmonizuje českou úpravu s úpravou dle IFRS, byť s určitými odlišnostmi. Prvním rozdílem je skutečnost, že v důsledku retrospektivní opravy chyby a retrospektivní aplikace účetní metody se do rozvahy nepřidává dodatečný sloupec s upravenými informacemi k počátku nejstaršího srovnávacího období. Na místo toho vyhláška k datu 1. 1. 2013 zavádí pro tyto účely speciální položku vlastního kapitálu „Jiný výsledek hospodaření minulých let“ (dále jen „Jiný VHML“). V této položce se vykazují rozdíly ze změn účetních metod a opravy chyb minulých účetních období, pokud jsou významné. Dále se v této položce vykazuje odložená daň zaúčtovaná v prvním roce účtování, což je specifický případ změny účetních metod. Účetní jednotky mají dále povinnost v příloze účetní závěrky uvést popis podstaty jednotlivých změn účetních metod a chyb, jejichž dopady jsou vykázané v položce Jiného VHML, a dále upravit informace v účetní závěrce (dle § 4 odst. 5 vyhlášky) tak, aby byly srovnatelné.

Další zásadní skutečností je transpozice směrnice 2013/34/EU do českého účetního práva. Novelizace ČÚP, účinná od 1. ledna 2016, vedla k významnému počtu změn, a to včetně změn řady účetních metod. Transpozice směrnice v relativně krátkém časovém odstupu od předchozí zásadní změny účetních předpisů týkající se oprav chyb a změn účetních metod vytváří z výzkumného hlediska situaci kvazi přirozeného experimentu (Gippel, Smith, Zhu, 2015), v rámci kterého lze zkoumat reakce účetních jednotek na změnu externí regulace ve vztahu k vnitřním reportingovým podnětům (Leuz, Wysocki, 2016). Změna účetních metod (není-li nařízena účetními předpisy) obecně zvyšuje monitorovací náklady (Bos, Donker, 2004) definované teorií zastoupení, a proto lze v dlouhodobém horizontu předpokládat pouze nízkou frekvenci dobrovolné změny účetních metod. Navíc dojde-li ke změně účetní metody, nelze automaticky předpokládat, že bude v souladu s účetními předpisy zobrazena retrospektivně. U společností, které využívají ve významném rozsahu praktik řízení zisku, se objevují tendence změny účetních metod nesprávně maskovat v běžném výsledku hospodaření (Acito *et al.*, 2009), i když se ukazuje, že investoři v dlouhodobějším horizontu pouští změny metod z předchozích období ze zřetel, přestože předchozí změny metod mají vliv na vykazované částky v aktuálním období (Emett, Nelson, 2017). Vliv těchto a případných dalších faktorů na (ne)vykazování Jiného VHML nebylo předmětem zkoumání. V kontextu se zavedením konceptu retrospektivní opravy chyb a retrospektivní aplikace účetních metod do českého účetnictví a ve vazbě na teoretické přístupy i empirická zjištění teorie zastoupení a institucionální teorie proto vymezujeme první hypotézu následovně:

H_1 : Jiný VHML bude častěji vykazován z důvodu opravy chyb minulých období než z důvodu změn účetních metod.

V souvislosti s transpozicí směrnice 2013/34/EU do českého práva došlo k 1. lednu 2016 k významnému počtu změn českých účetních předpisů, včetně změn řady účetních metod. Tyto změny byly očekávány a diskutovány (Müllerová, 2014) a dobře připraveny ze strany regulátora. Ve vazbě na závěry studie (Acito *et al.*, 2009) lze současně předpokládat, že regulatorně nařízená povinnost změnit účetní metody poskytuje oportunistickým jednotkám příležitost „vyčistit“ účetnictví od předchozích manipulací. Z uvedených důvodů předpokládáme nárůst výskytů případů vykazování položky Jiného VHML od ledna 2016, kdy hlavním zdrojem nárůstu je přechod na nové účetní metody vyžadované ČÚP (např. změna ocenění zásob vlastní výroby). Druhou hypotézu postulujeme následovně:

H_{2a} : Jiný VHML bude vykazován v období 2016–2017 (po transpozici směrnice 2013/34/EU a dalších významných změnách ČÚP) častěji než v období 2013–2015.

H_{2b} : Jestliže platí H_{2a} , bude nárůst vykazání Jiného VHML v období 2016–2017 způsoben primárně dopady změn účetních metod požadovaných novelizací ČÚP účinnou od 1. ledna 2016.

Vzhledem ke skutečnosti, že právní forma akciové společnosti je obvykle spojena s komplikovanější strukturou řízení, předpokládáme v souladu s předchozím mezinárodním výzkumem (Doyle, Ge, McVay, 2007), že míra oprav chyb a změn účetních metod bude u akciových společností rozsáhlejší než v případě společností s ručením omezením.

H_3 : Jiný VHML bude častěji vykazován u akciových společností než u společností s ručením omezeným.

2. Data a metodologie

Empirický výzkum je proveden na vzorku účetních závěrek obchodních korporací, které byly sestaveny po provedené legislativní změně. Do analýzy jsme zahrnuli akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným, které spadají pod Specializovaný finanční úřad, zakotvený v § 11 zákona č. 456/2011 Sb., o Finanční správě České republiky. Ze všech jím spravovaných subjektů jsme vybrali pouze právnické osoby výše uvedené právní formy, založené za účelem podnikání, které dosáhly obratu více než 2 mld. Kč a jejichž účetní závěrky byly sestaveny dle českých účetních předpisů. Do analýzy nebyly zahrnuty banky, spořitelny a úvěrová družstva, pojišťovny, investiční společnosti, investiční fondy, penzijní společnosti, ani provozovatelé hazardních her. Finálním vzorkem bylo 743 obchodních korporací, které byly tvořeny 328 akciovými společnostmi a 415 společnostmi s ručením omezeným. Tabulka 1 obsahuje základní popis vzorku společností na základě hlavních účetních ukazatelů.

Deskriptivním přístupem byl proveden empirický rozbor zveřejněných účetních závěrek, a to za rok 2013 (Trousil, 2015), za rok 2014 (Bareš, 2016), za rok 2015 (Macíková, 2017) a za roky 2016 a 2017 (Bareš, 2018).⁴ Tento článek sumarizuje získaná data a doplňuje je o chybějící údaje, které v době původního zpracování analýz nebyly k dispozici, např. z důvodu pozdního zveřejnění účetních závěrek. Účetní závěrky byly získány ze Sbírký listin obchodního rejstříku, kam musí všechny obchodní korporace své účetní závěrky povinně zakládat. Manuálně bylo zkoumáno z rozvahy, zda došlo v příslušném kalendářním roce k vykazání Jiného VHML, a pokud ano, byla následně zkoumána i příloha v účetní závěrce, zda tato nově vykazovaná položka byla patřičně popsána a odůvodněna. Předmětem analýzy jsou závěrky založené do data 20. února 2019. Celkový roční počet zkoumaných účetních závěrek však nedosáhl čísla 743, protože řada společností nezveřejňuje své účetní závěrky a tím neplní své povinnosti, které jim ukládá § 21a zákona

4 Bakalářské práce Trousil (2015) a Bareš (2016) a diplomová práce Macíková (2017) a Bareš (2018).

o účetnictví. Dále je potřeba dodat, že původně zvolený vzorek společností (Trousil, 2015) byl postupně redukován o ty společnosti, které zanikly, či byly součástí podnikových přeměn. Postupně byl vzorek snížen o 64 zaniklých ekonomických subjektů.

Tabulka 1 | Deskriptivní statistiky vzorku

Panel A: a. s.	Aktiva	Vlastní kapitál	Tržby	Zisk po zdanění
Min	1 065	–2 456 583	7	–4 553 277
Medián	2 340 295	1 153 068	3 158 453	96 083
Max	626 207 000	254 322 000	420 797 000	53 685 628
Průměr	9 649 118	5 425 504	9 390 512	732 442
Směrodatná odchylka	42 919 378	20 322 577	30 856 144	4 006 272
Panel B: s. r. o.	Aktiva	Vlastní kapitál	Tržby	Zisk po zdanění
Min	8	– 555 296	32	–1 981 371
Medián	2 044 208	884 376	3 905 742	111 441
Max	73 201 877	50 772 968	142 020 845	8 138 000
Průměr	4 385 110	1 957 535	7 858 848	298 411
Směrodatná odchylka	8 873 055	4 417 558	14 901 765	816 407

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů z databáze Amadeus; údaje v tis. Kč za rok 2017

Přímý rozbor rozvah podniků, zahrnutých do vzorku je doplněn o kvalitativní analýzu přílohy v souladu s rostoucími požadavky na doplnění tradičních kvantitativních metod (Loughran, McDonald, 2016). V případě analýzy příčin retrospektivního přepracování účetní závěrky je textová analýza nezbytným krokem (Hennes, Leone, Miller, 2008), neboť z rozvahové položky Jiného VHML nelze vyčíst důvod jejího vykázání. Dodatečné informace, tj. povaha, počet a výše oprav chyb minulých období, resp. změn účetních metod, musejí být zveřejněny právě v příloze, jak vyplývá i z ustanovení §4, odst. 5 a §15a, odst. 2 vyhlášky č. 500/2002 Sb. Význam detailního popisu provedených oprav a změn je nenahraditelný pro adekvátní posouzení věrného zobrazení ekonomické reality v účetní závěrce. Jakékoliv opomenutí nebo nedostatečné popsání snižuje užitečnost informací pro uživatele a může vést k jejich suboptimálnímu rozhodnutí (Acito *et al.*, 2009). Platnost hypotéz bude testována s využitím neparametrického Fisherova přesného testu; alternativně bude aplikován i neparametrický Mannův-Whitneyův pořadový test, resp. jeho rozšíření na více skupin ve formě Kruskalova-Wallisova testu.

3. Výsledky a diskuze

3.1 Vývoj vykazování Jiného VHML

Tabulka 2 zobrazuje v členění za jednotlivé roky, kolik společností zveřejnilo účetní závěrky, a dále počet společností, které nově v daném kalendářním roce vykázaly položku Jiný VHML. Při analýze zveřejnění Jiného VHML byly ponechány pouze případy nového vykázání této položky a byly naopak vyloučeny ty případy, kdy společnosti ponechaly původně vykázanou částku i v následujících letech. Jestliže Jiný VHML, zaúčtovaný původně např. v roce 2015, byl vykazován až např. do roku 2017, jsou údaje v tabulce očištěny a zahrnuty pouze v roce vykázání 2015. Jediných počtů vykázání položky Jiného VHML ve zkoumaném pětiletém období je 251 z celkových 3 407 zkoumaných účetních závěrek (tj. přibližně 7,4 % případů).

Tabulka 2 | Zveřejnění účetních závěrek a vykázání Jiného VHML

Panel A: a. s.	2013	2014	2015	2016	2017
Počet zveřejněných ÚZ	316	307	304	304	296
Vykázání Jiného VHML (počet)	35	30	43	44	36
Vykázání Jiného VHML (četnost)	11,08 %	9,78 %	14,15 %	14,48 %	12,17 %
Panel B: s. r. o.	2013	2014	2015	2016	2017
Počet zveřejněných ÚZ	395	390	372	371	352
Vykázání Jiného VHML (počet)	15	7	7	23	11
Vykázání Jiného VHML (četnost)	3,80 %	1,80 %	1,89 %	7,26 %	3,13 %
Panel C: celkem	2013	2014	2015	2016	2017
Počet zveřejněných ÚZ	711	697	676	675	648
Vykázání Jiného VHML (počet)	50	37	50	67	47
Vykázání Jiného VHML (četnost)	7,04 %	5,31 %	7,40 %	9,93 %	7,26 %

Zdroj: vlastní analýza, údaje 2013 (Trousil, 2015), údaje 2014 (Bareš, 2016), údaje 2015 (Macíková, 2017), údaje 2016 a 2017 (Bareš, 2018)

V prvním účetním období, ve kterém vstoupila v platnost nová úprava, je Jiný VHML vykázán cca u 7 % společností. Na obdobné úrovni se výskyt Jiného VHML pohyboval i v dalších letech s výjimkou roku 2016. Rozsáhlá novela ČÚP účinná od 1. 1. 2016 je doprovázena nárůstem relativní četnosti této specifické položky, kdy přibližně jedna desetina všech společností provedla opravu chyby minulých období nebo změnu účetní metody. V roce 2017 dochází k částečnému poklesu a „návratu

k normálu“, kdy skokový růst změn účetních metod z roku 2016 odezněl a opět převažují opravy chyb. Přechodný přírůstek v roce 2016 i následná korekce v roce 2017 je vyšší u společností s ručením omezením.

Tabulka 2 též indikuje, že vykazání Jiného VHML je u akciových společností přibližně třikrát častější než u společností s ručením omezeným. Zda je tento rozdíl statisticky významný, testujeme pomocí Fisherova přesného testu, výsledky zachycuje tabulka 3. V každém ze sledovaných roků je rozdíl v relativní četnosti vykazání Jiného VHML statisticky významný (ve všech případech na hladině významnosti 99 %). Obdobně je významně vyšší frekvence vykazání této položky u akciových společností prokázána, pokud se sloučí údaje za celé zkoumané období 2013–2017. Statisticky významný rozdíl je též identifikován pro období před rozsáhlou změnou ČÚP (tj. období 2013–2015) i po jejích změně (tj. období 2016–2017). Výsledky Fisherova přesného testu jsou tak v souladu s předchozími studiemi (Doyle, Ge, McVay, 2007) a očekáváním H_3 . Složitější podnikatelské uspořádání vedoucí k volbě právní formy akciové společnosti a přísnější požadavky účetního a obchodního práva na obsah účetní závěrky akciových společností se projevuje vyšší mírou chybovosti či změn účetních metod. Srovnatelné závěry jako na základě Fisherova přesného testu lze učinit i s odkazem na alternativně použitelný neparametrický Mannův-Whitneyův test.

Tabulka 3 | Testy rozdílů mezi a. s. a s. r. o.

	2013	2014	2015	2016	2017
Fisherův test: p-hodnota	0,0006	0,0000	0,0000	0,0013	0,0001
Mannův-Whitneyův U-test: p-hodnota	0,0002	0,0000	0,0000	0,0004	0,0000
	2013–2017	2013–2015	2016–2017		
Fisherův test: p-hodnota	0,0000	0,0000	0,0000		
Mannův-Whitneyův U-test: p-hodnota	0,0000	0,0000	0,0000		

Zdroj: vlastní výpočty v R

Kromě porovnání četnosti výskytu Jiného VHML mezi akciovými společnostmi a společnostmi s ručením omezeným byly provedeny testy i pro meziroční srovnání v rámci daného typu společnosti. Porovnáván je výskyt Jiného VHML jednotlivě za všech pět let analyzovaného období. Současně je uvedený interval opět rozdělen na dvě části, tj. před zásadní změnou ČÚP (2013–2015) a po změně (2016–2017). Výsledky testů zachycuje tabulka 4. V případě akciových společností není identifikován statisticky významný rozdíl ve vykazování položky Jiného VHML mezi jednotlivými roky (p -hodnota Fisherova testu 0,468), ani při porovnání období před transpozicí směrnice 2013/34/EU a po její

transpozici, doprovázené dalšími podstatnými změnami účetních předpisů motivovaných národními potřebami (p -hodnota 0,386). Důvodem je poměrně stabilní proporce účetních jednotek vykazujících Jiný VHML (s výjimkou roku 2014 vždy více než 10%, a to jen s mírnými odchylkami). Naopak relativní frekvence výskytu Jiného VHML u společností s ručením omezeným se v čase výrazně liší (p -hodnota pro celé období je 0,011), přičemž klíčový zdroj rozdílu, statisticky významný na hladině 95 %, se týká období po roce 2016, a to v důsledku změn účetních předpisů (p -hodnota 0,017). Nárůst podílu mezi roky 2015 a 2016 je téměř čtyřnásobný (z 1,89% na 7,26% – viz podkladové údaje tabulka 2).

Pokud by se uvažovaly všechny společnosti dohromady bez rozlišení jejich právní formy, tak Fisherův přesný test – na 95% hladině významnosti – nenachází rozdílnou míru při porovnání vývoje v jednotlivých pěti letech (p -hodnota 0,055). Naopak při rozdělení datového souboru do dvou období, před změnou a po změně ČÚP, je nárůst míry vykazování položky Jiného VHML statisticky významný (p -hodnota 0,044). Je nutno zdůraznit, že hodnoty Fisherova přesného testu se v obou případech pohybují okolo hraniční hodnoty 5%, kdy v případě meziročních rozdílů převážil vliv akciových společností (u kterých neexistují významné rozdíly), a naopak při rozlišení dvou etap převážil vliv společností s ručením omezeným (vyznačujících se významnými rozdíly). Stejně jako v případě předchozí tabulky jsou vypočteny i alternativní testy (tabulka 4): konkrétně Mannův-Whitneyův U -test pro rozdíly v období před a po změně ČÚP (výsledky spodní část tabulky, pravý sloupec) a Kruskalův-Wallisův test pro rozdíly napříč jednotlivými roky (spodní část tabulky, prostřední sloupec). Výsledky jsou opět srovnatelné s Fisherovým testem, s výjimkou statistické významnosti meziročních rozdílů za všechny společnosti, kdy Kruskalův-Wallisův test vychází statisticky významný na 5% hladině významnosti (u tohoto testu tedy převážil vliv společností s ručením omezením).

Tabulka 4 | Testy rozdílů uvnitř daného typu společností

Fisherův test	2013–2017	2013–2015 vs. 2016–2017
Akciové společnosti	0,4679	0,3862
Společnosti s ručením omezeným	0,0110	0,0174
Všechny společnosti	0,0551	0,0444
Kruskalův-Wallisův test / Mannův-Whitneyův U-test	2013–2017	2013–15 vs. 2016–2017
Akciové společnosti	0,3371	0,3285
Společnosti s ručením omezeným	0,0047	0,0100
Všechny společnosti	0,0273	0,0261

Zdroj: vlastní výpočty v R

V kontextu H_{2a} se za pomoci testů podařilo prokázat zvýšení míry vykazování Jiného VHML poté, co vstoupily v účinnost zásadní změny ČÚP od 1. ledna 2016. Tento závěr platí při rozdělení souboru všech společností společně dvou období (před změnou a po změně), nikoliv ovšem při analýze jednotlivých let odděleně. Důvodem je, že novelizace ČÚP v roce 2016 měla statisticky významný dopad na společnosti s ručením omezeným, ovšem u akciových společností nárůst není statisticky významný. Empirická pozorování jsou tedy v souladu s předpokladem H_{2a} pro s. r. o., nikoliv ale u a. s.

3.2 Důvody vykazání Jiného výsledku hospodaření

Tabulky 3 a 4 potvrzují předpoklady H_{2a} a H_3 , že frekvence vykazování Jiného VHML bude vyšší u akciových společností a že rozsáhlá změna ČÚP v roce 2016 znamenala nárůst vykazování této položky (především u s. r. o.). Klíčovou otázkou ale zůstává příčina vykazání této položky, která si žádá prozkoumání textu přílohy k účetní závěrce. Účetní jednotka vykazující Jiný VHML má podle §15a vyhlášky č. 500/2002 Sb. povinnost zveřejnit v příloze důvod tohoto vykazání, včetně dostatečného popisu příčiny. Výsledky šetření zachycuje tabulka 5. Z 251 výskytů Jiného VHML účetní jednotky tuto zveřejňovací povinnost nesplnily v 82 případech, tj. téměř v jedné třetině případů. Nejhorší situace nastala v účetních závěrkách za rok 2016, kdy více než polovina případů vykazání Jiného VHML (37 z 67 případů) není vůbec vysvětlena a uživatelé účetní závěrky se tak mohou pouze dohadovat: a) zda se jedná o změnu účetní metody nebo o opravu chyby a b) jaký je dopad na ostatní položky účetní závěrky letošního období a na srovnání s předchozími účetními obdobími.

Ze zbývajících 169 případů popsanych v příloze k účetní závěrce je nejčastější příčinou využití položky Jiného VHML oprava chyb předchozích období, a to celkem v 127 případech (plus 6 dalších případů kombinované opravy chyb a změny účetních metod). Změny účetních metod se objevují v 32 případech (plus 6 dalších případů kombinované opravy chyb a změny účetních metod plus 3 případy prvního účtování o odložené dani). U jedné účetní jednotky se vyskytlo i nevhodné použití položky Jiného VHML.

Z hlediska vývoje hlavních dvou skupin příčin pro vykazání Jiného VHML je nutné konstatovat překvapivý fakt. Relativní četnost oprav chyb (s výjimkou roku 2015, kde lze pozorovat výkyv směrem nahoru) ani relativní četnost změn účetních metod se v čase příliš nemění. Zatímco u oprav chyb je taková situace očekávatelná, změna účetních předpisů v roce 2016 se podle výchozího předpokladu H_{2b} měla projevit nárůstem relativního výskytu změn účetních metod, což ale údaje z první sekce tabulky 5 nepotvrzují. Zde je ale nutné připomenout, že 37 případů z 67 nebylo účetními jednotkami vůbec popsáno a je vysoce pravděpodobné, že větší část nezveřejněných informací se bude týkat právě změn účetních metod.

Tabulka 5 | Důvod vykázání nových případů Jiného VHML

Důvod vykázání	2013	2014	2015	2016	2017	Celkem
Změna účetní metody: počet	9	4	6	6	7	32
– Podíl na ÚZ za daný rok	1,27 %	0,57 %	0,89 %	0,89 %	1,08 %	0,94 %
– Podíl na Jiný VHML za daný rok	18,00 %	10,81 %	12,00 %	8,96 %	14,89 %	12,75 %
Oprava chyby minulých let: počet	26	24	31	22	24	127
– Podíl na ÚZ za daný rok	3,66 %	3,44 %	4,59 %	3,26 %	3,70 %	3,73 %
– Podíl na Jiný VHML za daný rok	52,00 %	64,86 %	62,00 %	32,84 %	51,06 %	50,60 %
Odložená daň: počet	0	0	1	1	1	3
– Podíl na ÚZ za daný rok	0,00 %	0,00 %	0,15 %	0,15 %	0,15 %	0,09 %
– Podíl na Jiný VHML za daný rok	0,00 %	0,00 %	2,00 %	1,49 %	2,13 %	1,20 %
Změny metody i opravy chyb: počet	3	0	1	1	1	6
– Podíl na ÚZ za daný rok	0,42 %	0,00 %	0,15 %	0,15 %	0,15 %	0,18 %
– Podíl na Jiný VHML za daný rok	6,00 %	0,00 %	2,00 %	1,49 %	2,13 %	2,39 %
Chybné použití JVHML: počet	1	0	0	0	0	1
– Podíl na ÚZ za daný rok	0,14 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,03 %
– Podíl na Jiný VHML za daný rok	2,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,40 %
Nepopsáno/nelze dohledat: počet	11	9	11	37	14	82
– Podíl na ÚZ za daný rok	1,55 %	1,29 %	1,63 %	5,48 %	2,16 %	2,41 %
– Podíl na Jiný VHML za daný rok	22,00 %	24,32 %	22,00 %	55,22 %	29,79 %	32,67 %
Celkem ÚZ za daný rok	711	697	676	675	648	3407
Celkem Jiný VHML za daný rok	50	37	50	67	47	251

Zdroj: vlastní analýza, údaje 2013 (Trousil, 2015), údaje 2014 (Bareš, 2016), údaje 2015 (Macíková, 2017), údaje 2016 a 2017 (Bareš, 2018)

Nemožnost zjistit příčinu vedoucí k vykázání Jiného VHML komplikuje i statistické vyhodnocení H_1 a H_{2b} . Výsledky Fisherova přesného testu⁵ na základě zjištěných dat (tabulka 6) ukazují, že relativní četnost oprav chyb minulých období je statisticky vyšší (na hladině 95 %) jak v jednotlivých letech, tak v součtu za všechny roky, tak v období před změnou i v období po změně ČÚP účinné k 1. lednu 2016. V případě vykázání Jiného

5 Opět byly i vypočítány hodnoty Wilcoxonova, resp. Kruskalova-Wallisova testu. Výsledky jsou srovnatelné s Fisherovým přesným testem, a proto nejsou prezentovány.

VHML z titulu změny účetních metod (tabulka 7) podává Fisherův test částečně nekonzistentní výsledky. Zatímco test identifikuje statisticky významné rozdíly v relativní četnosti výskytu změn účetních metod mezi jednotlivými roky za celé zkoumané období (p -hodnota 0,000), tak při rozdělení do dvou fází před a po změně ČÚP test statisticky významný rozdíl nenachází (p -hodnota 0,857). Důvodem je – kromě problematických dat za rok 2016 – i skutečnost, že změna účetních metod se vyskytuje velmi zřídka (v průměru 6,4 případů ročně), přičemž v prvním období se realizovaly obě extrémní hodnoty (max. 9 v roce 2013 a min. 4 v roce 2014).

Tabulka 6 | Výsledky Fisherova přesného testu pro opravy chyb a změny účetních metod

Opravy chyb vs. změny metod	2013	2014	2015	2016	2017
Fisherův test: p -hodnota	0,0054	0,0002	0,0000	0,0034	0,0030
Opravy chyb vs. změny metod	2013–2017	2013–2015	2016–2017		
Fisherův test: p -hodnota	0,0000	0,0000	0,0000		

Zdroj: vlastní výpočty v R

Tabulka 7 | Výsledky Fisherova přesného testu pro změny účetních metod

Změny účetních metod	2013–2017	2013–2015 vs. 2016–2017
Fisherův test: p -hodnota	0,0000	0,8566

Zdroj: vlastní výpočty v R

Za účelem eliminace negativního dopadu abnormálně vysokého počtu nezveřejněných důvodů pro vykazání Jiného VHML v roce 2016 je provedena korekce počtu výskytu změn účetních metod pro tento rok.⁶ První varianta korekce navyšuje 6 průkazných případů změn účetních metod o 27. Výše této korekce byla spočtena jako nevysvětlený počet výskytů v roce 2016 (tj. 37) snížených o 10 případů, což odpovídá průměrnému počtu nevysvětlených položek Jiného VHML za předchozí roky 2013–2015 (cca 1,5 % ze všech účetních závěrek). Druhá varianta korekce navyšuje počet změn účetních metod v roce 2016 o všech 37 případů.⁷ Přepočtené výsledky Fisherova přesného testu pro dotčené časové úseky uvádí tabulka 8.

6 Tabulka 8 prezentuje výsledky s užitím korigovaných dat u těch testů v tabulkách 6 a 7 (označeny šedě), které jsou negativně ovlivněny nekvalitními daty za rok 2016.

7 Obě korekce jsou odhadem a skutečnost se může pochopitelně – i výrazně – lišit.

Tabulka 8 | Korigované výsledky Fisherova přesného testu pro opravy chyb a změny účetních metod

	2016	2016–2017	2013–2015 vs. 2016–2017
Opravy chyb vs. změny metod: korekce 1	0,1681	0,5838	–
Opravy chyb vs. změny metod: korekce 2	0,0105	0,7553	–
Vývoj změn metod: korekce 1	–	–	0,0000
Vývoj změn metod: korekce 2	–	–	0,0000

Zdroj: vlastní výpočty v R

V případě porovnání relativní četnosti oprav chyb vůči relativní četnosti změn účetních metod za rok 2016 není identifikován statisticky významný rozdíl, je-li použita první varianta korekce (navýšení změn účetních metod o 27). Je-li užit druhý typ korekce (o 37), je míra četnosti vykázaní Jiného VHML z titulu změn účetních metod dokonce častější a statisticky významná (p -hodnota 0,010). Je-li předpoklad o hlavní příčině vykázaného Jiného VHML s chybějícím zveřejněním příčiny v příloze validní, dochází tak pro rok 2016 k jednorázovému výkyvu, kdy změny účetních metod jsou v důsledku novelizace účetních předpisů dominantnější příčinou než opravy chyb. V důsledku korekce se též srovnává relativní četnost obou hlavních zdrojů ovlivnění Jiného VHML v období 2016–2017, tj. v úseku po transpozici směrnice EU a ostatních úprav ČÚP (viz p -hodnoty 0,584, resp. 0,755). Korekce dat pro rok 2016 má též vliv na statistickou významnost (na hladině 99%) rozdílu relativní frekvence změn účetních metod v období před změnou ČÚP v porovnání s obdobím po změně (viz p -hodnota 0,000 pro obě varianty korekce dat).

Na základě detailního rozboru příloh k účetním závěrkám společností, které ve sledovaném období 2013–2017 v rozvaze vykazaly položku Jiného VHML, lze konstatovat, že primární vliv na vznik této položky vlastního kapitálu mají – v souladu s H_1 – důsledky oprav chyb minulých období. Současně s tím empirická data prokazují nárůst vzniku Jiného VHML po novelizaci ČÚP účinných od 1. ledna 2016. Nicméně splnění předpokladů H_{2b} , že tento nárůst bude způsoben zejména změnami účetních metod, nelze jednoznačně prokázat. Důvodem je nevyhovující přístup účetních jednotek, které neplní povinnost zveřejňovat předpisy požadované informace v příloze. Potvrzení H_{2b} tak závisí na platnosti našeho (expertního) odhadu u chybějících dat.

Významný rozsah neplnění informační povinnosti považujeme za překvapivý, neboť jednotky zahrnuté do vzorku jsou největšími českými podniky. Mají tedy dostatek zdrojů, aby zajistily potřebnou kvalitu zpracování účetnictví. Dále jsou jejich účetní závěrky auditovány, obvykle velkými auditorskými firmami. V neposlední řadě patří podniky ve vzorku do působnosti SFÚ, u kterého lze předpokládat vyšší erudici

při případné kontrole účetnictví ve vazbě na plnění daňových povinností (Pelák, 2015). Rozsáhlé nezveřejňování příčin účtování o Jiném VHML lze vysvětlit v kontextu zjištění (Acito *et al.*, 2009), kteří potvrzují tendence určité skupiny podniků skrývat změny účetních metod. Výsledky naší analýzy tak vzbuzují oprávněné pochyby, zda situace není ve skutečnosti ještě horší. Nelze totiž vyloučit, že nezanedbatelná část podniků neprovádí opravy chyb a změny účetních metod retrospektivně, nýbrž nesprávně přes výsledek hospodaření za běžné účetní období. Na základě účetní závěrky ale nemá externí uživatel možnost toto ověřit.

3.3 Kvalitativní rozbor Jiného VHML

Z důvodu neuspokojivé situace u (ne)zveřejňování příčin vykazání Jiného VHML jsme provedli i kvalitativní analýzu (Loughran, McDonald, 2016) míry naplnění informační povinnosti vyžadované § 15a vyhlášky č. 500/2002 Sb. Výsledky analýzy obsahuje tabulka 9. Jak již bylo uvedeno, u 82 výskytlů příloha neobsahuje žádnou zmínku o této položce vykázané v rozvaze, přestože částky evidované na příslušném účtu a vykázané v rozvaze se pohybují v některých případech v desítkách či stovkách milionů korun českých. Opomenutí zveřejnění příčiny zaúčtování a vykazání Jiného VHML podkopává možnost adekvátně vyhodnotit finanční situaci a výkonnost účetní jednotky ze strany externích uživatelů účetní závěrky, obzvláště pokud se toto pochybení u některých společností objevuje opakovaně.

Tabulka 9 | Rozbor kvality zveřejnění Jiného VHML v příloze

Důvod vykazání	2013	2014	2015	2016	2017	Celkem
Popsáno a odůvodněno	30	24	36	29	30	149
– Podíl na ÚZ za daný rok	4,22 %	3,44 %	5,33 %	4,30 %	4,63 %	4,37 %
– Podíl na Jiný VHML za daný rok	60,00 %	64,86 %	72,00 %	43,28 %	63,83 %	59,36 %
Popsáno, ale neodůvodněno	9	4	3	1	3	20
– Podíl na ÚZ za daný rok	1,27 %	0,57 %	0,44 %	0,15 %	0,46 %	0,59 %
– Podíl na Jiný VHML za daný rok	18,00 %	10,81 %	6,00 %	1,49 %	6,38 %	7,97 %
Nepopsáno	11	9	11	37	14	82
– Podíl na ÚZ za daný rok	1,55 %	1,29 %	1,63 %	5,48 %	2,16 %	2,41 %
– Podíl na Jiný VHML za daný rok	22,00 %	24,32 %	22,00 %	55,22 %	29,79 %	32,67 %
Celkem ÚZ za daný rok	711	697	676	675	648	3 407
Celkem Jiný VHML za daný rok	50	37	50	67	47	251

Zdroj: vlastní analýza

U těchto 82 případů jsme proto provedli dodatečnou analýzu možného dopadu na vypovídací schopnost účetní závěrky. Výše částky Jiného VHML je vztažena k celkovým aktivům, tržbám a zisku po zdanění, výsledky obsahuje tabulka 10. Střední hodnota Jiného VHML je 1 002 tis. Kč (měřeno mediánem), resp. 32 287 tis. Kč (měřeno průměrem). V 19 případech se částka této položky vyšplhala nad úroveň 10 mil. Kč a v 5 případech je dokonce vyšší než 100 mil. Kč. V relativním vyjádření odpovídá výše vykázaného Jiného VHML v průměru 5,2 % celkových aktiv, 7,2 % ročních tržeb, resp. 35,7 % zisku za období. U 4 účetních jednotek přesáhl Jiný VHML 10 % podíl na aktivech; více než 10 % tržeb činil Jiný VHML u 7 společností a více než 10 % podíl na zisku byl zaznamenán u 27 účetních jednotek. S ohledem na účetní zásadu významnosti je nutné minimálně u těchto 27 společností konstatovat, že absence jakéhokoli vysvětlení vzniku položky Jiného VHML nejen snižuje schopnost uživatelů vyhodnotit aktuální finanční zdraví účetní jednotky, ale i znemožňuje činit kvalifikované odhady budoucího vývoje (Callen *et al.*, 2006). Zejména, pokud by se jednalo o změnu účetní metody, dochází k diskontinuitě ve způsobu vykazání dopadů příslušných hospodářských transakcí. Příčinné zveřejnění dopadu změny účetní metody na minulé a aktuální období a odhad vlivu na budoucí účetní závěrky má nezastupitelnou roli, aby účetní závěrka mohla plnit svůj hlavní informační cíl a měla předpovědní kvalitu (Dechow, Ge, Larson, Sloan, 2011).

Tabulka 10 | Významnost položky Jiného VHML nepopsané v příloze

	Jiný VHML	Podíl na aktivech	Podíl na tržbách	Podíl na zisku
Min	1	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Medián	1 002	0,2 %	0,1 %	3,4 %
Max	1 000 277	313,0 %	230,7 %	1 400,4 %
Průměr	32 287	5,2 %	7,2 %	35,7 %
Směrodatná odchylka	134 395	35,0 %	34,2 %	161,0 %
Počet výskytů		Podíl na aktivech	Podíl na tržbách	Podíl na zisku
>1 %		19	11	52
>5 %		6	7	37
>10 %		4	7	27

Zdroj: vlastní analýza; údaje u Jiného VHML v tis. Kč

Značný rozsah neplnění povinnosti stanovené vyhláškou, a to včetně velmi významných částek Jiného VHML, vyvolává oprávněné obavy o kvalitu ověření účetní závěrky

ze strany auditorů. Všechny účetní jednotky zařazené do zkoumaného vzorku podléhají vzhledem ke své velikosti povinnosti auditu. Všechny zveřejněné účetní závěrky byly auditovány a ke všem vydal auditor výrok bez výhrad, tedy výrok s tvrzením, že účetní závěrka podává věrný a poctivý obraz skutečnosti ve všech významných ohledech. U žádné závěrky nebyl vyřčen výrok s výhradou. Výše prezentovaná analýza však ukázala, že společnosti ignorují popisování a odůvodňování zkoumané položky. Problematikou souvislost však vidíme v tom, že na tuto skutečnost nereagují auditoři a těmto společnostem jsou dávány auditorské zprávy s výrokem bez výhrad, resp. že auditoři nečiní kroky, aby účetní jednotky tento nedostatek odstranily. Nedostačující, resp. zcela chybějící zveřejnění informací v příloze způsobuje, že účetní závěrky nepodávají věrný a poctivý obraz skutečnosti, neboť je zcela zkreslena informace o vlastním kapitálu a dále též informace o položkách, kterých se týkala oprava chyb nebo změna účetních metod. Bez patřičného vysvětlení nemá uživatel bohužel žádnou možnost určit, které další položky účetní závěrky byly ovlivněny a v jakém rozsahu.

Závěr

Článek zkoumal, v jaké míře se v českém účetnictví vyskytuje položka vlastního kapitálu s názvem Jiný výsledek hospodaření minulých let. Zavedením této položky s účinností od 1. ledna 2013 došlo k nahrazení nevhodného účetního řešení oprav chyb a změn účetních metod, které bylo v českých účetních předpisech přítomno od 90. let 20. století. Na vzorku 3 407 účetních závěrek velkých účetních jednotek za roky 2013–2017 bylo zjištěno, že účetní jednotky vykázaly tuto položku vlastního kapitálu v 7,4 % případů a že po celé období je častěji ovlivněna účetní závěrka akciových společností než společností s ručením omezeným. V souladu se závěry mezinárodních studií (Emett, Nelson, 2017; Ertugrul *et al.*, 2017; Palmrose *et al.* 2004) i teoretických přístupů (Bos, Donker, 2004; Gleason *et al.*, 2008) se prokázalo, že dominantnější příčinou pro vykázání této položky jsou opravy chyb minulých účetních období. Současně se potvrdil předpoklad nárůstu vykázání Jiného VHML po 1. lednu 2016, kdy vstoupila v účinnost jedna z nejvýznamnějších novelizací českých účetních předpisů. Výchozí předpoklad, že zjištěný zvýšený výskyt této položky je primárně důsledkem změn účetních metod požadovaných novelizací účetních předpisů, nelze věrohodně potvrdit, ani vyvrátit. Příčinou je, že právě v roce 2016 výrazným způsobem skokově vzrostl počet účetních jednotek (o více než 50 %), které sice Jiný VHML proúčtovaly a vykázaly v rozvaze, ale naprosto ho opomněly okomentovat a vysvětlit v příloze, přestože povinnost ukládají české účetní předpisy a veškeré účetní závěrky byly předmětem ověření auditorem.

Závěry článku mají několik konsekvencí:

- a) Opravy chyb minulých období či změny účetních metod jsou nedílnou součástí účetního výkaznictví. Změnu českých účetních předpisů, která zavedla v souladu

s postupem dle IFRS retrospektivní úpravu účetních výkazů přes Jiný VHML, je nutné hodnotit pozitivně, protože zvyšují kvalitu českých účetních závěrek, jejich kompatibilitu s účetními závěrkami podle IFRS a lépe umožňují jejich uživatelům činit na jejich základě svá ekonomická rozhodnutí. Zejména to platí pro schopnost uživatelů posoudit (měřit) finanční výkonnost účetní jednotky za dané období a odlišit ji od vlivu chyb minulých období a důsledků změn účetních metod. Nová „pravidla hry“ snižují z hlediska neoinstitucionální ekonomie informační asymetrii mezi vlastníky a managementem společností, a poskytují tak nové informace o dílčích příčinách úplného výsledku hospodaření (angl. comprehensive income), které mohou mít faktické dopady na distribuci zisku (dividendovou politiku).

- b) Naopak negativně je třeba vnímat nedostatečné zveřejnění informací o této položce v příloze k účetní závěrce, které se týkalo přibližně třetiny účetních jednotek, byť se nejedná o ojedinělou situaci (Acito *et al.*, 2009). Důležitou roli pro zlepšení této situace bude mít postupný vznik „měkkých pravidel“ pro to, co je akceptovatelným způsobem zveřejnění informací o příčinách vzniku Jiného VHML, které se stanou součástí zavedené praxe (angl. best practice) a kterou převezmou do svých postupů nejen účetní jednotky, ale také auditori, případně další instituce (finanční správa, správní soudy apod.). Toto zjištění je ve shodě s Leuzem (2010), který konstatuje, že je nepravděpodobné, že by se postupy vykazování snadno a rychle globálně sbližily, navzdory snahám o harmonizaci reportingových standardů, protože ve světě přetrvávají rozdíly v jejich implementaci. Hybatelem sbližování reportingových postupů tak budou zejména globálně působící firmy, které vytvářejí „globální hráčský segment“ (GPS), ve kterém budou členské firmy hrát podle stejných reportingových pravidel, budou používat stejné postupy implementace standardů a bude koordinován nadnárodním orgánem, jako je například IOSCO.
- c) V neposlední řadě zjištění článku vzbuzují oprávněné pochyby o kvalitě auditu (Šindelář Müllerová, 2016). V rámci rozsáhlé novelizace českých účetních předpisů účinné od roku 2016 měli auditori školení týkající se této novelizace jako povinné prioritní téma v rámci kontinuálního profesního vzdělávání, a přesto se to u významné části z nich neprojevovalo pozitivním způsobem na kvalitě účetních závěrek jejich klientů. Zajímavý vhled by mohlo přinést i porovnání s ostatními státy střední a východní Evropy, byť empirické studie jsou zatím ojedinělé a determinantům zveřejňované (ne)kvality u retrospektivních úprav v účetní závěrce se spíše věnují okrajově (Škoda, Lengyelfalussy, Gabrhelová, 2017; Zlati, Antohi, Cardon, 2019).

Další výzkum by se měl zaměřit na příčiny tohoto neuspokojivého stavu, zda je důsledkem nefunkčních vnitřních mechanismů při přípravě účetní závěrky, nebo zda neuvedení bližších informací je záměrné s cílem skrývat nepříznivé informace. Druhá varianta

by svědčila o oslabení signalizační funkce účetnictví v českém prostředí a nefunkčním vynucovacím mechanismu, který usnadňuje oportunistické chování managementu (Procházka, Pelák, 2016) a nasvědčuje přetrvávající nízké kvalitě účetního výkaznictví v nových členských státech EU (Hellström, 2006; Djatej, Gao, Sarikas, Senteney, 2011).

Literatura

- Acito, A. A., Burks, J. J., Johnson, W. B. (2009). Materiality Decisions and the Correction of Accounting Errors. *The Accounting Review*, 84(3), 659–688, <https://doi.org/10.2308/accr.2009.84.3.659>
- Badertscher, B. A., Hribar, S. P., Jenkins, N. T. (2011). Informed Trading and the Market Reaction to Accounting Restatements. *The Accounting Review*, 86(5), 1519–1547, <https://doi.org/10.2308/accr-10093>
- Bardos, K. S., Golec, J., Harding, J. P. (2013). Litigation Risk and Market Reaction to Restatements. *Journal of Financial Research*, 36(1), 19–42, <https://doi.org/10.1111/j.1475-6803.2013.12001.x>
- Bareš, M. (2016). *Specifické operace ve vlastním kapitálu velkých společností v roce 2014* (Bakalářská práce). Praha: Vysoká škola ekonomická.
- Bareš, M. (2018). *Vykazování jiného výsledku hospodaření minulých let v českých společnostech a jeho vypovídací schopnost pro uživatele účetní závěrky* (Diplomová práce). Praha: Vysoká škola ekonomická.
- Beaver, W. H. (1981). Market Efficiency. *The Accounting Review*, 56(1), 23–37.
- Biddle, G. C., Hilary, G., Verdi, R. S. (2009). How does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency? *Journal of Accounting and Economics*, 48(2–3), 112–131, <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2009.09.001>
- Bos, A. de, Donker, H. (2004). Monitoring Accounting Changes: Empirical Evidence from the Netherlands. *Corporate Governance*, 12(1), 60–73, <https://doi.org/10.1111/j.1467-8683.2004.00343.x>
- Callen, J. L., Livnat, J., Segal, D. (2006). Accounting Restatements: Are They Always Bad News for Investors? *The Journal of Investing*, 15(3), 57–68, <https://doi.org/10.3905/joi.2006.650145>
- Coase, R. H. (1960). The Problem of Social Cost. *The Journal of Law and Economics*, 3, 1–44, <https://doi.org/10.1086/466560>
- Černý, V. (2006). Účetní pravidla, změny v účetních odhadech a chyby dle Mezinárodních účetních standardů IAS/IFRS a v národní úpravě účetnictví České republiky u podnikatelských subjektů. *Český finanční a účetní časopis*, 1(4), 102–116, <https://doi.org/10.18267/j.cfuc.198>
- Dechow, P. M., Ge, W., Larson, C. R., et al. (2011). Predicting Material Accounting Misstatements. *Contemporary Accounting Research*, 28(1), 17–82, <https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.2010.01041.x>
- Djatej, A., Gao, G., Sarikas, R. H. S., et al. (2011). Eastern and Western European Firms Public and Private Information Quality: The Comparative Impact of Degree of Implementation of IFRS. *Emerging Markets Review*, 12(2), 111–129, <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2011.02.001>

- Doyle, J., Ge, W., McVay, S. (2007). Determinants of Weaknesses in Internal Control over Financial Reporting. *Journal of Accounting and Economics*, 44(1–2), 193–223, <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2006.10.003>
- Emett, S. A., Nelson, M. W. (2017). Reporting Accounting Changes and Their Multi-period Effects. *Accounting, Organizations and Society*, 57, 52–72, <https://doi.org/10.1016/j.aos.2017.03.002>
- Ertugrul, M., Lei, J., Qiu, J., et al. (2017). Annual Report Readability, Tone Ambiguity, and the Cost of Borrowing. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 52(2), 811–836, <https://doi.org/10.1017/S0022109017000187>
- Ettredge, M., Scholz, S., Smith, K. R., et al. (2010). How Do Restatements Begin? Evidence of Earnings Management Preceding Restated Financial Reports: HOW DO RESTATEMENTS BEGIN? *Journal of Business Finance Accounting*, 37(3–4), 332–355, <https://doi.org/10.1111/j.1468-5957.2010.02199.x>
- Gippel, J., Smith, T., Zhu, Y. (2015). Endogeneity in Accounting and Finance Research: Natural Experiments as a State-of-the-Art Solution: Endogeneity in Accounting and Finance Research. *Abacus*, 51(2), 143–168, <https://doi.org/10.1111/abac.12048>
- Gleason, C. A., Jenkins, N. T., Johnson, W. B. (2008). The Contagion Effects of Accounting Restatements. *The Accounting Review*, 83(1), 83–110, <https://doi.org/10.2308/accr.2008.83.1.83>
- Heflin, F., Kwon, S. S., Wild, J. J. (2002). Accounting Choices: Variation in Managerial Opportunism. *Journal of Business Finance Accounting*, 29(7–8), 1047–1078, <https://doi.org/10.1111/1468-5957.00461>
- Hellström, K. (2006). The Value Relevance of Financial Accounting Information in a Transition Economy: The Case of the Czech Republic. *European Accounting Review*, 15(3), 325–349, <https://doi.org/10.1080/09638180600916242>
- Hennes, K. M., Leone, A. J., Miller, B. P. (2008). The Importance of Distinguishing Errors from Irregularities in Restatement Research: The Case of Restatements and CEO/CFO Turnover. *The Accounting Review*, 83(6), 1487–1519, <https://doi.org/10.2308/accr.2008.83.6.1487>
- Leuz, Ch. (2010). Different Approaches to Corporate Reporting Regulation: How Jurisdictions Differ and Why. *Accounting and Business Research*, 40(3), 229–256, <https://doi.org/10.1080/00014788.2010.9663398>
- Leuz, Ch., Wysocki, P. D. (2008). *Economic Consequences of Financial Reporting and Disclosure Regulation: A Review and Suggestions for Future Research*. Dosístupné z SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1105398> nebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1105398>
- Leuz, Ch., Wysocki, P. D. (2016). The Economics of Disclosure and Financial Reporting Regulation: Evidence and Suggestions for Future Research. *Journal of Accounting Research*, 54(2), 525–622, <https://doi.org/10.1111/1475-679X.12115>
- Loughran, T., McDonald, B. (2016). Textual Analysis in Accounting and Finance: A Survey. *Journal of Accounting Research*, 54(4), 1187–1230, <https://doi.org/10.1111/1475-679X.12123>
- Macíková, N. (2017). *Účetní zobrazení vybraných operací ve vlastním kapitálu* (Diplomová práce). Praha: Vysoká škola ekonomická.
- Mejzlík, L. (2011). Předmluva – Interpretace Národní účetní rady jako „best practice“ v ČR? *Český finanční a účetní časopis*, 6(2), 4–6, <https://doi.org/10.18267/j.cfuc.101>

- Milgrom, P. R. (1981). Good News and Bad News: Representation Theorems and Applications. *The Bell Journal of Economics*, 12(2), 380–391, <https://doi.org/10.2307/3003562>
- Mlčoch, L. (2005). *Institucionální ekonomie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-245-1029-9.
- Molín, J., Vašek, L. (2011). Poznámky k některým důsledkům chybného výkaznictví předjímaným českým zákonem o účetnictví a komparace s úpravou v IFRS, in Strouhal, J., ed., *Sborník pedagogické konference – Problémové oblasti účetního výkaznictví*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, pp. 56–61. ISBN 978-80-245-1828-2.
- Müllerová, L. (2014).. Změní nová evropská směrnice české účetnictví? (Diskuse k zavedení směrnice Evropského parlamentu a rady 2013/34/EU do praxe). *Český finanční a účetní časopis*, 9(2), 131–140, <https://doi.org/10.18267/j.cfuc.400>
- North, D. C. (1991). Institutions. *Journal of Economic Perspectives*, 5(1), 97–112, <https://doi.org/10.1257/jep.5.1.97>
- Oliver, C. (1991). Strategic Responses to Institutional Processes. *Academy of Management Review*, 16(1), 145–179, <https://doi.org/10.5465/AMR.1991.4279002>
- Palmrose, Z.-V., Richardson, V. J., Scholz, S. (2004). Determinants of Market Reactions to Restatement Announcements. *Journal of Accounting and Economics*, 37(1), 59–89. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2003.06.003>
- Pelák, J. (2007). Jak správně opravovat chyby v účetnictví. *Bulletin Komory daňových poradců České republiky*, 4(7–8), 46–53.
- Pelák, J. (2015). Vztah mezi účetnictvím a daní z příjmů: styčné body, limity a omezení. *Bulletin Komory daňových poradců České republiky*, 12(3), 23–34.
- Procházka, D., Pelák, J. (2016). Ekonomické teorie účetnictví: Přehled moderních přístupů a jejich reflexe při tvorbě účetních standardů. *Politická ekonomie*, 64(4), 451–467, <https://doi.org/10.18267/j.polek.1081>
- Scott, R. W. (1995). *Institutions and organizations: Ideas and interests*. Thousand Oaks: Sage.
- Sunder, S. (2002). Knowing What Others Know: Common Knowledge, Accounting, and Capital Markets. *Accounting Horizons*, 16(4), 305–318, <https://doi.org/10.2308/acch.2002.16.4.305>
- Šindelář, M., Müllerová, L. (2016). Auditorské služby v České republice pohledem analýzy tržní koncentrace (se zaměřením na auditory subjektů veřejného zájmu). *Politická ekonomie*, 64(6), 730–746, <https://doi.org/10.18267/j.polek.1106>
- Škoda, M., Lengyelfalussy, T., Gabrhelová, G. (2017). Creative Accounting Practices in Slovakia after Passing Financial Crisis. *Copernican Journal of Finance Accounting*, 6(2), 71, <https://doi.org/10.12775/CJFA.2017.012>
- Trousil, O. (2015). *Jiný výsledek hospodaření minulých let v českém účetnictví* (Bakalářská práce). Praha: Vysoká škola ekonomická.
- Vergoossen, R. G. A. (1997). Changes in Accounting Policies and Investment Analysts' Fixation on Accounting Figures. *Accounting, Organizations and Society*, 22(6), 589–607, [https://doi.org/10.1016/S0361-3682\(97\)00007-X](https://doi.org/10.1016/S0361-3682(97)00007-X)
- Voigt, S. (2008). *Institucionální ekonomie*. Praha: Alfa nakladatelství. ISBN 978-80-87197-13-4.
- Wysocki, P. (2011). New Institutional Accounting and IFRS. *Accounting and Business Research*, 41(3), 309–328, <https://doi.org/10.1080/00014788.2011.575298>
- Zlati, M. L., Antohi, V. M., Cardon, P. (2019). Correction of Accounting Errors through Post Balance Sheet Event Analysis for Romanian Companies. *Economies*, 7(2), 29. <https://doi.org/10.3390/economies7020029>